

ПРАВОТО НА МИРЕН СОБИР ВО СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

ПРАКТИЧЕН ВОДИЧ

Август 2021

Издавач: Македонско здружение на млади правници
Автор: Мартина Дранговска Мартинова

СОДРЖИНА

ВОВЕД.....	3
БЕЛЕШКА ОД АВТОРОТ И УРЕДНИКОТ.....	4
I ПРАВОТО НА СЛОБОДА НА СОБИР - ОБЈАСНЕТО	5
1. Што претставува слобода на собир?	5
2. Што го дефинира „мирниот“ собир?	6
3. Кои се различните видови на собири?.....	6
4. Што претставува дигитално посредуван собир?	6
5. Дали дигитално посредуваните собири се исто така заштитени со меѓународните стандарди за човекови права?	7
6. Колку лица го сочиниваат собирот на кој му е доделена заштита?	7
7. Која е правната рамка што ја регулира слободата на собирање во Северна Македонија?	8
8. Што не се смета за јавен собир согласно закон?	9
.....	10
II ОГРАНИЧУВАЊА НА СЛОБОДАТА НА СОБИРАЊЕ	10
9. Кога организаторот е обврзан да го прекине одржувањето на собирот?	10
10. Дали постои некое ограничување кое се однесува на местото на собир? 11	
11. Дали правото на мирен собир важи за време на вонредна состојба и воен конфликт?	11
12. Дали службениците за спроведување на законот можат да применат сила за време на собир?	11
III ОДГОВОРНОСТИ НА ОРГАНИЗАТОРИТЕ И УЧЕСНИЦИТЕ	13
14. Дали се потребни предходно известување и дозвола?	13
15. Дали постои законска обврска за ангажирање на платени редари?14	
16. Дали на странците во Северна Македонија им е дозволено да организираат јавни собири?	14
17. Дали организаторите и учесниците на собири одговараат за повреди или штета предизвикана за време на собирот?.....	15
18. Дали спречувањето или нарушувањето на собирот е кривично дело? 16	
19. Кој го штити правото на мирен собир во Северна Македонија?	16

Овој Водич е подготвен од страна на Македонското здружение на млади правници (МЗМП) и има за цел да даде преглед на начините за остварување на правото на мирен собир во Северна Македонија. Водичот е напишан првенствено за граѓани кои немаат познавање или имаат само ограничено познавање за правото на мирен собир. Тој дава одговор на најчестите прашања што ги поставуваат организаторите и учесниците на собирите во земјата.

Овој Практичен водич содржи четири поглавја:

I ПРАВОТО НА СЛОБОДА НА МИРЕН СОБИР, ОБЈАСНЕТО – ова поглавје содржи појаснување за тоа што претставува мирен собир, различните видови на собири и како ова право е регулирано во меѓународната и домашната правна рамка.

II ОГРАНИЧУВАЊА НА СЛОБОДАТА НА СОБИРАЊЕ – второто поглавје ги опфаќа легитимните основи за наметнување на одредени ограничувања на слободата на собирање и видовите ограничувања што можат да се наметнат.

III ОДГОВОРНОСТИ НА ОРГАНИЗАТОРИТЕ И УЧЕСНИЦИТЕ – организаторите и учесниците на собирите треба да следат одредени законски обврски кои се детално појаснети во ова поглавје.

Сите информации во Водичот се засноваат првенствено на важечката правна рамка во Северна Македонија, како и на релевантните меѓународни стандарди.

Информациите се дадени на јазик кој е едноставен и лесен за читање со цел да биде разбирлив и за оние кои не се правници. Доколку имате прашања во врска со оваа тема, не двоумете се да го контактирате Македонското здружение на млади правници на 02-3220-870 или на contact@myla.org.mk.

БЕЛЕШКА ОД АВТОРОТ И УРЕДНИКОТ

Овој Водич има цел да им обезбеди на учесниците и организаторите на собири во Северна Македонија преглед на законските правила како за учество, така и за организирање на собир. Наменет е да биде информативен и лесен за разбирање. Сепак, треба да се земе предвид дека домашното право кое ја регулира слободата на собирање не е целосно усогласено со меѓународните стандарди. Одлуката да се вклучат и меѓународните стандарди и македонските прописи кои се во судир направи одредени делови од овој Водич да изгледаат контрадикторни и збунувачки.

Тоа беше единствениот начин да се обезбедат сеопфатни информации и да се истакне потребата од усогласување на домашната регулатива. Важно е да се знае дека во случаи на судир, меѓународното право на кое се обврзала земјата има поголема правна сила. Македонското здружение на млади правници ќе застапува за неопходните законски измени со цел целосно усогласување на домашните закони со меѓународните стандарди.

I ПРАВОТО НА СЛОБОДА НА СОБИР - ОБЈАСНЕТО

1. Што претставува слобода на собир?

Слободата на собир овозможува луѓето да можат да се собираат и да се состануваат, како јавно, така и приватно. Собирите можат да бидат платформи за застапување за промени, за подигање на свеста за релевантни прашања како што се човековите права, социо-економските права или кое било друго прашање.¹ Во многу други случаи, мирните собири не остваруваат контроверзни идеи или цели и предизвикуваат мало нарушување или воопшто никакво. Целта навистина може да биде, на пример, да се одбележи национален ден или да се прослави исходот на спортски настан.²

¹ Изјава на Куката за човекови права на нивната веб страна: <https://humanrightshouse.org/we-stand-for/freedom-of-assembly/>

² Меѓународен пакт за граѓански и политички права, Комитет за човекови права, Општ коментар бр. 37 (2020) за правото на мирен собир (член 21) *, септември 2020 год.

2. Што го дефинира „мирниот“ собир?

Мирните собири понекогаш се користат за остварување на идеи или цели кои се на некој начин спорни, а нивниот обем или природа може да предизвика нарушување, на пример, на движењето на возила или пешаци или на економската активност. Сепак, правото на „мирен собир“ не опфаќа демонстрации каде организаторите и учесниците имаат насилни намери. Оттука, гаранциите за слобода на мирно собирање важат за сите собири, освен за оние каде организаторите и учесниците имаат такви намери, поттикнуваат насилство или на друг начин ги отфрлаат основите на демократското општество. Треба да постои претпоставка за мирољубивите намери на организаторите и учесниците на собирот, освен ако не постојат убедливи докази за намера за употреба или поттикнување насилство.³ Согласно Законот за јавни собири, учесниците за време на собирот не смеат да носат оружје и општо опасно орудије, како и алкохолни пијалоци и опојни дроги.⁴

3. Кои се различните видови на собири?

Мирните собири може да се одржат на отворено, затворено и онлајн; во јавни и приватни простори; или во комбинација на предходно споменатите. Ваквите собири може да имаат многу форми, вклучувајќи демонстрации, протести, состаноци, поворки, митинзи, протести со заземање на работни простории (sit-ins), бдеење со свеќи и флеш мобови. Тие спаѓаат под правото на собир без разлика дали се стационарни, како што се пикети, или мобилни, како што се поворки или маршеви.⁵

4. Што претставува дигитално посредуван собир?

Дигитално посредуван собир е собирање на повеќе од едно лице за конкретни цели кое се случува или со помош на, или по пат на дигитални

³ Исто

⁴ Закон за јавни собири („Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 55/1995, 19/2006, 66/2007 и 152/2015 и „Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 31/2020). Одлука на Уставниот суд на Република Македонија У. бр. 31/2006 од 1 ноември 2006, објавена во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 119/2006, член 5

⁵Меѓународен пакт за граѓански и политички права, Комитет за човекови права, Општ коментар бр. 37 (2020) за правото на мирен собир (член 21) *, 17 септември 2020 год.

комуникациски технологии: на пр., преку мобилни телефони, интернет услуги или социјални медиуми. Накратко, можеме да ги категоризираме дигитално посредуваните собири како:

- **Дигитално овозможени:** се случуваат во физички простори, но олеснето со дигитални технологии (конкретно, интернет), бидејќи истите претходно преку нив биле дискутирани, организирани и/или промовирани;
- **Дигитално базирани:** се одржуваат во целосно виртуелен простор (најчесто на интернет);
- **Хибридни:** со елементи од предходните два. На пример, организирани се преку социјални медиуми, а се одржуваат и на физички простори и онлајн или започнале на физички простори, но продолжиле онлајн или обратно, итн.⁶

5. Дали дигитално посредуваните собири се исто така заштитени со меѓународните стандарди за човекови права?

Да. Заштитата на правото на мирен собир е исто така проширена и на учество и организирање на собири од далечина, вклучително и на оние кои се исклучиво онлајн. Оттука, помошните активности кои се случуваат онлајн или на друг начин зависат од дигитални услуги се исто така заштитени.⁷

6. Колку лица го сочиниваат собирот на кој му е доделена заштита?

Според меѓународното право, правото на мирен собир и протест е индивидуално право кое секој го остварува колективно и неговото остварување не е поврзано со исполнување на квота.⁸

⁶ Европски центар за непрофитно право, Преглед на факти за дигитално посредувани собири и стандардите на ОН достапни на: https://ecnl.org/sites/default/files/2020-11/ECNL%20Factsheet%201%20digitally-mediated%20assemblies_1.pdf

⁷ Исто

⁸ Меѓународен пакт за граѓански и политички права, Комитет за човекови права, Општ коментар бр. 37 (2020) за правото на мирен собир (член 21) *, септември 2020 год.

Сепак, Законот за јавни собири како собира го признава само собирањето на повеќе од 20 лица. Според овој закон, за јавни собири на повеќе од 20 граѓани се сметаат собирањата на отворен или затворен простор заради остварување на забавни, културни, верски, хуманитарни, социјални, политички, економски, спортски или слични интереси на граѓаните, организирани заради јавно изразување на мислење или протест.⁹ Ова е спротивно на меѓународните стандарди на кои е обврзана земјата. Потребата од законски измени е очигледна бидејќи ова е јасно ограничување на правото без својствено оправдување.

7. Која е правната рамка што ја регулира слободата на собирање во Северна Македонија?

Слободата на мирно собирање е загарантирана со Уставот на Северна Македонија: „Граѓаните имаат право да се собираат мирно и да изразуваат јавен протест без претходна најава и посебно одобрување. Остварувањето на ова право може да биде ограничено само за време на воена и вонредна состојба“.¹⁰ Уставните одредби, сепак, не можат да предвидат конкретни детали или постапки. Следствено, Законот за јавни собири ги регулира јавните собири, покрај дадените уставни гаранции. Дополнителни закони кои покриваат дел од прашањата поврзани со правото на собирање во Северна Македонија се: Кривичниот законик,

⁹ Закон за јавни собири, член 2

¹⁰ Устав на Северна Македонија („Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 52/1991)

Законот за работни односи, Законот за полиција, Законот за прекршоци против јавниот ред и Законот за одбрана.

Домашните закони кои ја регулираат слободата на собирање мора да се толкуваат и спроведуваат во согласност со меѓународните инструменти кои се ратификувани од страна на Северна Македонија. Универзалните и регионалните стандарди во врска со слободата на собирање главно произлегуваат од два правни инструмента: Меѓународниот пакт за граѓански и политички права (МПГПП) и Европската конвенција за заштита на човековите права и основни слободи (ЕКЧП), како и факултативните протоколи кон истата.

8. Што не се смета за јавен собир согласно закон?

Според Законот за јавни собири, за јавен собир не се смета:

- верски обреди што се одржуваат во простори наменети за верски цели;
- вообичаени народни свечености;
- погребни поворки;
- собирања на простори на кои е затворен слободниот пристап заради разгледување на синдикални прашања;
- вообичаени собирања од културно-забавен или спортски карактер кои организаторот во рамките на својата дејност, ги организира во затворени простори наменети за таа цел; и
- вообичаени собирања, состаноци, семинари, трибини на претставници на државни органи, организации или други правни лица во вршењето на надлежност, односно дејноста, собирање на политичките партии и слично, во затворени простори.

II ОГРАНИЧУВАЊА НА СЛОБОДАТА НА СОБИРАЊЕ

9. Кога организаторот е обврзан да го прекине одржувањето на собирот?

Легитимните основи за ограничувања се пропишани со релевантните меѓународни и регионални инструменти за човекови права, и тие не треба ниту да бидат дополнети со дополнителни основи во домашното законодавство, ниту пак лабаво да се толкуваат од страна на властите.¹¹ Според домашниот закон, организаторот е должен да го прекине одржувањето на собирот ако дојде до загрозување на животот и здравјето, безбедноста и личната сигурност на луѓето и имотот.¹²

¹¹ Канцеларија за демократски институции и човекови права (ОДИХР) при ОБСЕ, Насоки за слободата на мирно собирање –второ издание, Варшава/Стразбург 2010 год., достапни на:

<https://www.osce.org/files/f/documents/4/0/73405.pdf>

¹² Закон за јавни собири, член 4

10. Дали постои некое ограничување кое се однесува на местото на собир?

Според законот, мирен собир може да се одржува на секое место кое е соодветно за таа намена, освен:

- до здравствени установи, на начин кој го оневозможува пристапот на возила на брза помош и го нарушува мирот на болните,
- до детски градинки и училишта додека децата престојуваат во нив, и
- на автопатишта и магистрални патишта, на начин со кој се загрозува патниот сообраќај.¹³

11. Дали правото на мирен собир важи за време на вонредна состојба и воен конфликт?

Државата може да го одземе правото на мирен собир за време на соодветно прогласена вонредна состојба. Меѓутоа, вообичаените ограничувања на правото на мирен собир наведени погоре најчесто треба да бидат доволни со цел да им овозможат на луѓето да продолжат да го уживаат правото. За време на вооружен конфликт, примената на сила поврзана со учесниците на собирите останува да биде регулирана со правилата за спроведување на законот. Граѓаните кои се присутни на собир се заштитени од тоа да бидат мета според правилата на меѓународното хуманитарно право, освен ако и само за тоа време кога директно учествуваат во непријателски активности.¹⁴

Слично на тоа, Уставот на Северна Македонија предвидува дека остварувањето на правото на мирен собир може да биде ограничено само за време на воена и вонредна состојба.

12. Дали службениците кои го спроведуваат законот можат да применат сила за време на собир?

Да, примената на сила е можна доколку таа е оправдана со легитимна цел за спроведување на законот. Сепак, дури и тогаш, примената на сила мора да биде само минималната сила потребна за смирување на

¹³ Исто, член 2-а

¹⁴ Комитет за човекови права, Општ коментар бр. 37 за правото на мирен собир, член 21 од МПГПП

ситуацијата. Штом ќе помине потребата за каква било примена на сила, како на пример кога насилен поединец е безбедно приведен, не е дозволено понатамошно прибегнување кон сила. Службениците за спроведување на законот не смеат да користат поголема сила отколку што е дозволено во околностите кога треба го растураат собирот, да спречат кривично дело или да спроведат законско апсење на сторителите.¹⁵

13. Дали службениците кои го спроведуваат законот може да ги растураат собирите?

Службениците за спроведување на законот може да растураат собири само како крајна мерка онаму кога собирот повеќе не е мирен или кога непосредната закана од сериозно насилство не може разумно да се реши со помалку наметливи мерки, како што се целни апсења. Домашниот закон мора да ги утврди условите за растурање собири и само соодветно овластено службено лице може да нареди растурање.¹⁶

Според домашниот закон, Министерството за внатрешни работи ќе го прекине одржувањето на јавен собир во случаите кога истиот е насочен кон:

- загрозување на животот, здравјето, безбедноста, личната сигурност и имотот на граѓаните;
- вршење или поттикнување на вршење на кривични дела утврдени со закон; и
- загрозување на животната средина.

Дополнително, Министерството за внатрешни работи ќе го прекине одржувањето на јавниот собир во случај кога неговото одржување е во спротивност со меѓународните договори со кои е предвидена обврска за непречено одвивање на сообраќајот.¹⁷

¹⁵ Исто

¹⁶ Исто

¹⁷ Закон за јавни собири, член 6

III ОДГОВОРНОСТИ НА ОРГАНИЗАТОРИТЕ И УЧЕСНИЦИТЕ

14. Дали се потребни претходно известување и дозвола?

Мирните собири честопати се организираат однапред, со што им се дава време на организаторите да ги известат властите со цел да ги направат неопходните подготовки. Сепак, спонтаните собири, кои обично се директни одговори на актуелните настани, без разлика дали се координирани или не, се подеднакво заштитени според член 21.¹⁸

Според домашниот закон, претходното известување не претставува задолжителна обврска за организаторите. Меѓутоа, законот дава можност за претходно известување на Министерството за внатрешни работи од безбедносни причини. Известувањето се доставува во подрачната единица на Министерството за внатрешни работи каде што се одржува собирот, најдоцна 48 часа пред почетокот на собирот. Организаторот треба да ги вклучи следните податоци во известувањето: целта на одржувањето на собирот; местото и времето на собирот; организаторот на јавниот собир; мерките што организаторот ги презел

¹⁸ Комитет за човекови права, Општ коментар бр. 37 за правото на мирен собир, член 21 од МПГП

во однос на непречена организација и тек на собирот; и податоците за организирање на редарската служба.

15. Дали постои законска обврска за ангажирање на платени редари?

Македонската јурисдикција налага обврска организаторот да го одржува редот и мирот на јавниот собир и да обезбеди редарска служба. Дополнително, законот предвидува можност организаторот да побара од Министерството за внатрешни работи полицијата да го одржува јавниот ред и во таков случај, организаторот ги сноси трошоците.¹⁹

Според меѓународните стандарди, одржувањето на собири никогаш не треба да биде зависно од способноста на организаторите или учесниците да ангажираат редари, бидејќи тоа би претставувало прекумерно мешање во нивната слобода на мирно собирање (и суштински би ја ограничило организацијата на собири за оние кои не се во можност да платат). Покрај тоа, од организаторите не треба да се бара да плаќаат за олеснување на мирните собири од страна на државата. Државните власти не смеат да го условуваат одржувањето на редот или обезбедувањето на мирниот собир во зависност од можноста на организаторите да ги платат соодветните трошоци.²⁰

16. Дали на странците во Северна Македонија им е дозволено да организираат јавни собири?

Секој има право на мирен собир: државјани и недржавјани подеднакво. Правото може да го остварат, на пример, странски државјани, мигранти (со документи или без документи), баратели на азил, бегалци и лица без државјанство.²¹

¹⁹Закон за јавни собори, член 3

²⁰ Европска комисија за демократија преку правото (Венецијанска комисија), анцеларија за демократски институции и човекови права (ОБСЕ/ОДИХР) при ОБСЕ, Насоки за слободата на мирно собирање (3-то издание), Стразбург/Варшава, јули 2020 год., достапни на:

[https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2019\)017rev-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2019)017rev-e)

²¹ Меѓународен пакт за граѓански и политички права, Комитет за човекови права, Општ коментар бр. 37 (2020) за правото на мирен собир (член 21) *, 17 септември 2020

Меѓутоа, домашниот закон предвидува дека странците можат да повикаат и одржуваат собир под услов тие да го пријават и да добијат одобрение од Министерството за внатрешни работи. Барањето за обезбедување на претходна дозвола од властите ја поткопува идејата дека мирното собирање е основно право и тоа не е дозволиво и претставува дискриминација на странците.

17. Дали организаторите и учесниците на собири одговараат за повреди или штета предизвикана за време на собирот?

Општо земено, организаторите и учесниците можат да бидат одговорни само за повреди или штета предизвикани од нивното сопствено незаконско однесување. Во исклучителни случаи, организаторите можат да бидат одговорни за повреди или штети што не ги предизвикале онаму каде што разумно можеле да ги предвидат и спречат.

Организаторите и редарите имаат одговорност да вложат разумни напори со цел да ги почитуваат законските барања и да се погрижат нивните собири да бидат мирни, но тие не треба да бидат одговорни за неуспешно извршување на своите одговорности доколку вложиле разумни напори да го сторат тоа. Организаторите не треба да бидат одговорни за постапките на поединечни учесници или на редарите кои не постапуваат во согласност со условите на нивниот брифинг. Наместо тоа, треба да следи индивидуална одговорност за секој редар или учесник доколку направи прекршок или не ги исполни законските упатства на службениците за спроведување на законот. Организаторите на законски и мирен собир во никој случај не треба да бидат одговорни за нарушување предизвикано од други.²²

Сепак, Законот за јавни собири предвидува дека организаторот на јавниот собир е должен да ја надомести евентуалната штета што ќе

²² Канцеларија за демократски институции и човекови права (ОДИХП) при ОБСЕ, Насоки за слободата на мирно собирање – второ издание

настане при одржување на јавниот собир.²³ И ова не е во согласност со меѓународните стандарди.

18. Дали спречувањето или нарушувањето на собирот е кривично дело?

Да. Кривичниот законик на Северна Македонија предвидува дека тој што со сила, сериозна закана, измама или на кој било друг начин ќе спречи или наруши свикување или организирање мирен јавен собир, ќе се казни со парична казна или со една година затвор. Ако делото е сторено од омраза или од службено лице со злоупотреба на службената положба или овластување, тоа ќе се казни со затвор од три месеци до три години.

19. Кој го штити правото на мирен собир во Северна Македонија?

Народниот правобранител ги промовира и штити уставните и законските права во Северна Македонија. Секој може да поднесе претставка до Народниот правобранител доколку оцени дека му е повредено правото на собир. Народниот правобранител може и по сопствена иницијатива да поведе постапка доколку оцени дека е повредено правото на мирен собир.

²³ Закон за јавни собири, член 7

Правото на мирен собир во Северна Македонија – Практичен водич

Скопје, 2021

Издавач: Македонско здружение на млади правници
Автор: Мартина Дранговска Мартинова
Уредник: Гоце Коцевски
Дизајн: Нита Чаволи

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

323.233(497.7)(036)
342.729(497.7)(036)

ДРАНГОВСКА Мартинова, Мартина

Правото на мирен собир во Северна Македонија [Електронски извор] : практичен водич / Мартина Дранговска Мартинова. - Текст во PDF формат, содржи 15 стр. ; илустр. - Скопје : Македонско здружение на млади правници, 2021

Начин на пристапување (URL): <http://www.myla.org.mk>. - Наслов преземен од екранот. - Опис на изворот на ден 28.10.2021

ISBN 978-608-4843-47-4

а) Јавни собири -- Македонија -- Водичи б) Човекови права -- Граѓанско право -- Собири -- Македонија -- Водичи

COBISS.MK-ID 55324165

This publication is wholly financed by the Government of Sweden. The Government of Sweden does not necessarily share the opinions here within expressed. The author bears the sole responsibility for the content.

This document was developed as part of the Monitoring the Right to Free Assembly project, managed by the European Center for Not-for-Profit Law Stichting (ECNL). The project is made possible by the International Center for Not-for-Profit Law (ICNL) through the Civic Space Initiative.

